

naukowym i osobistym wzbogaciła go o wiele cennych, niekiedy unikalnych, pozycji; w testamencie zaś przekazała mu ponad 300 z własnej biblioteki. Przyjacielem Zakładu jest o.C.Mondesert, dyrektor Instytut.Wydawn. "Sources Chrétiennes", który nie tylko przysyła gratisowo publikowane u siebie tomy, ale również pomaga skompletować brakujące tomy "Patrologii" Migne'a i serii Corpus Christianorum. Będziemy wdzięczni wszystkim, którzy przyczynią się do powiększenia naszego zbioru nadsyłając nam opublikowane przez siebie książki czy artykuły, bądź też dublety z własnej biblioteki.

PROFESOR DR JANINA NIEMIRSKA-PLISZCZYŃSKA

NIE ŻYJE

1904 - 1982

"Aż do śmierci stawaj do zapasów
o prawdę, a Pan Bóg będzie walczył
o ciebie"

Księga Syracha 4,28

W słowach tych zamknąć można całe życie Pani Profesor Janiny Pliszczyńskiej. Jej pasją była bowiem prawda. Walczyła o nią zarówno w życiu, jak i w nauce. Wybitna humanistka, wielbicielka kultury antycznej porywała młodzieńcze serca i umysły niezwykłym umiłowaniem literatury starożytnej, zwłaszcza -

cza greckiej, ukazując swoim uczniom klucz do skarbnicy tej kultury i jej bogatych wartości. W serca słuchaczy przelewała własne ognie, przekonywała i wzruszała, przeżywając razem z nimi najszlachetniejsze i najpiękniejsze momenty literatury antycznej. Czyniła to w sposób sugestywny, naturalny i prosty, barwnym językiem i gestem, intonacją głosu i mimiką twarzy.

Nieobca przyziemnym problemom ludzkiej egzystencji, wrażliwa na krzywdę i biedę, zawsze w miarę możliwości spieszyła z czynną pomocą swoim asystentom i studentom otaczając ich opiekuńczą troską. Ufna i pełna wiary w człowieka nade wszystko ceniła szczerą przyjaźń. Jej wrażliwa i bogata dusza dostrzegała piękno nie tylko w kulturze antycznej, lecz również w otaczającym ją świecie. Przemawiała do niej swoim tajemnym językiem przyroda. Przemawiały kwiaty. Przemawiały drzewa. To niezwykle umiłowanie życia, które przenikało całą jej istotę wyraziła w poetyckiej formie w napisanym przez siebie wierszu pt. "Hymn do drzewa":

O drzewo, tyś pośrednikiem jest między człowiekiem
a całym światem natury stworzonej.

Dłonią gdy dotknę twej kory czuję ciepło łagodne
z wnętrza twojego płynące.

Czyliś topolą wyniosłą o listkach twardych, chropawych,
czyliś wesołą brzozą szumiącą wśród wiatru podmuchów,
masą gęstwiny ruchliwej i bujnej,
czyliś platanem mięsistym, wędrowcem z Krain dalekich,
obcych mojemu duchowi, obcych też mowie mych bliskich,
czyliś modrzewiem o igłach cieniutkich, miękkich, wytwornych
czyliś sosną twardą, kłującą, naszej ojczyzny mieszkanką,
u nas szczególnie lubianą, wśród piasków się bujnie krze-
wiącą,

czyliś dębem zylastym, o liściach łagodnie rzeźbionych,
panem władnym lasu mieszkańców pomniejszych,
czyliś lipą o liściach dużych, silnie zielonych, soczystych,
kwiat której od wszystkich perfum Paryża szlachetniej
pachnący,

czyliś jarzębiną przydrożną o kiściach jagód czerwonych.

Kimkolwiek jesteś, o drzewo, zawsze mi niesiesz otuchę,
swych liści kolorem zielonym i szumem kojącym duszę,
Tyś także ciepłem swym grzało pod Krzyża postacią pokrtną
Boga-Człowieka ciało stygnące.¹

W ostatnich trzech latach życia, latach cierpień i doświadczeń, przykuta do łoża, zachowała postawę godną Człowieka i chrześcijanina. Z jej ust nie padło słowo skargi czy żalu. Odeszła cicho, spokojnie, ufna w Pana Boga.

Profesor dr Janina Niemirska-Pliszczyńska studia wyższe z zakresu filologii klasycznej rozpoczęła w 1921 r. na Uniwersytecie Warszawskim, wienńcząc je w 1928 r. pracą doktorską napisaną pod kierunkiem prof. dra Gustawa Przychockiego². Była również uczennicą takich wybitnych uczonych, jak Tadeusz Zieliński i Adam Krokiewicz. W 1928 r. rozpoczęła pracę jako nauczyciel łaciny w państwowym żeńskim gimnazjum im. Unii Lubelskiej w Lublinie, a 1952 r. jako nauczyciel akademicki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim prowadząc 1952-56 wykłady z literatury greckiej i rzymskiej, zaś po nominacji na docenta 1956 r. wyłącznie literatury greckiej. W 1967 r. uzyskała tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1974 r. Senat KUL podjął jednomyślną uchwałę o nadanie jej tytułu profesora zwyczajnego. Za zasługi na polu dydaktycznym i naukowym odznaczona została 1938 r. brązowym medalem, 1944 r. Srebrnym Krzyżem Zasługi, 1973 Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, a także medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Była autorem podręczników łaciny dla liceów, wybitnym

-----
1 Wiersz wyróżniony w Konkursie, "Za i Przeciw" 35/649/ 1969, s. 4.

2 Szczegółową biografię Pani Profesor napisał doc. dr hab. Henryk Podbielski, zaś bibliografię prac wydanych drukiem w latach 1937-73 zestawili mgr Tadeusz Dawidowicz w zeszycie jej poświęconym, RH 22/1974/ z. 3.

tłumaczem dzieł klasycznych na język polski. Rezultatem jej twórczości naukowej jest ok. 50 prac i artykułów dotyczących głównie literatury greckiej, które podzielić można na 3 grupy tematyczne: badania nad "Iliadą" i "Odyseją" Homera, Pauzaniaszem oraz nad grecką prozą chrześcijańską.

Ze względu na charakter naszego wydawnictwa pragniemy tutaj szczególnie uwypuklić zasługi prof. dra Janiny Pliszczczyńskiej w badaniach nad grecką prozą chrześcijańską, które dominowały w ostatnich 15 latach jej życia. Można wyróżnić tu dwa nurty zainteresowań badawczych: semantyki języka biblijnego, zwłaszcza św. Pawła, następnie zaś języka Klemensa Aleksandryjskiego, którego uważała za pośrednika między klasyczną kulturą grecką a chrześcijańską. Zajmując się językiem biblijnym, dialektem attyckim $\kappa\omicron\lambda\upsilon\eta$, używanym powszechnie w epoce hellenizmu, starała się wychwytać jego własne neologizmy, wyjaśniać ich genezę i strukturę oraz środki wyrazu artystycznego. Rozpoczęła od języka św. Jana Ewangelisty znajdującego się pod silnymi wpływami filozofii hellenistycznej. Przez 3 lata /1967/68, 1968/69, 1969/70/ prowadziła specjalne seminarium poświęcone analizie literackiej Ewangelii św. Jana oraz fragmentów Dziejów Apostolskich św. Łukasza. Wynikiem tego rodzaju zainteresowań były zaproponowane 2 tematy prac magisterskich - s. Zenony Rykówny, "Funkcja strukturalna zespołów semantycznych $\phi\omega\varsigma$, $\text{Z}\omega\eta$, $\acute{\alpha}\lambda\eta\theta\epsilon\iota\alpha, \acute{\alpha}\gamma\alpha\pi\eta$ w Ewangelii św. Jana"; Lublin 1966 /mps BKUL/ oraz ks. Stefana Kryja, "Środki wyrazu w Dziejach Apostolskich /rozdz. 1-12/. Zagadnienia wybrane", Lublin 1971 /mps BKUL/.

Obok Ewangelii św. Jana i Dziejów Apostolskich św. Łukasza fascynował ją język św. Pawła. W jego Listach - jak sama stwierdziła - zauważyć można "dwa nurty artystyczne: jeden to nurt silnego paralelizmu stylistycznego, drugi - wypowiedzi gwał-

townych, nie skoordynowanych nawet zawierających anakoluty, a także nagromadzenie bezładnych, silnie emocjonalnych wyliczeń". Profesor zajęła się przede wszystkim pierwszym nurtem. Po linii tych zainteresowań zorganizowała nawet dwudniowe interdyscyplinarne sympozjum 9-10 XII 1970 r. na temat: "Z badań stylistycznych nad Nowym Testamentem". Obok studentów i pracowników naukowych filologii klasycznej wzięli w nim udział także naukowcy Katedry Starego i Nowego Testamentu KUL i ATK /referaty opublikowane: RH 20/1972/ z.3/.

Entuzjastą i kontynuatorem tych zainteresowań okazał się ks. Remigiusz Popowski, który nie tylko napisał na ten temat kilka artykułów i pracę doktorską /Struktura semantyczna neologizmów w Listach św. Pawła z Tarsu, Lublin 1978/, ale opracowuje również problem imperativu w Listach św. Pawła jako rozprawę habilitacyjną. Uczona nie zaniechała nigdy tej tematyki, bo po ukończeniu przekładu "Stromateis" Klemensa Aleksandryjskiego rozpoczęła zestawianie wyników swych badań w niedokończonych pracy pt. "Funkcja cytatów z Listów św. Pawła w dziele Klemensa "Dywany". To stałe zainteresowanie językiem Nowego Testamentu świadczy o stopniowym narastaniu problematyki w kierunku: 1. rozpatrywania pism Nowego Testamentu jako dzieł także literackich, 2. wprowadzenia do analizy stylistycznej pism Nowego Testamentu metody funkcjonalnej i traktowania ich jako struktur także artystycznych.

Drugim kierunkiem naukowych zainteresowań Profesor Pliszczyńskiej w dziedzinie antyku chrześcijańskiego są badania semantyczne nad prozą wczesnochrześcijańską, a szczególnie nad językiem Klemensa Aleksandryjskiego. Będąc wielką entuzjastką starożytnej kultury klasycznej dostrzegała w nim nie tylko wybitnego humanistę, ale i pośrednika między klasyczną kulturą grecką a krystalizującą się powoli kulturą chrześcijańską.

"Wieloletnia praca nad dziełem Klemensa Aleksandryjskiego - pisał doc.dr hab. H.Podbielski - utwierdziła prof.dr J.Pliszczyńską w przekonaniu, że antyk chrześcijański jest bezpośrednią kontynuacją antyku grecko-rzymskiego w zakresie wielu motywów literackich, etycznych i religijnych" /Prof.dr Janina Niemirska-Pliszczyńska, RH 22/1974/ z.3,31/. I trzeba tu wyraźnie podkreślić, że Zmarła Profesor zarówno przez dokonanie przekładu monumentalnego dzieła Klemensa Aleksandryjskiego "Stromateis", jak i podjęcie i kierowanie pracami naukowymi nad językiem tego autora jako pierwsza z Polaków przybliżyła naszemu narodowi tę interesującą aleksandryjską postać, którą nie zajmowała się prawie wcale polska patrystyka /Zob. Bibliografia polska Klemensa Aleksandryjskiego w oprac. o.A.Bobera, "Vox Patrum" 2/1982/ 51-59/.

Podjmując się jako osoba świecka przekładu "Stromateis" Klemensa, zdobyła się na wielki i odważny krok. Jest to dzieło niezwykle trudne do tłumaczenia, wymagające doskonałej znajomości nie tylko kultury i filozofii grecko-rzymskiej, ale i teologii starożytnej, gnostycyzmu oraz różnych heterodoksyjnych sekt i odłamów starożytnego Kościoła. Samo dzieło będąc próbą oceny i syntezy pogańskiej myśli greckiej z góry przeznaczone było dla czytelnika elitarnego i dla każdego, nawet dobrze przygotowanego tłumacza może stanowić gąszcz zasadzek. Pisał o tym wyraźnie sam Klemens: "zawierać będą "Stromateis" prawdę nie w stanie czystym, ale wymieszaną z teoriami filozoficznymi, a raczej zasłoniętą przez nie i ukrytą w ich głębi, podobnie jak miąższ jadalny w łupinie orzecha. Godzi się bowiem, aby nasiona prawdy w stanie niczym nieskażonym zachowane były tylko dla uprawiających rolę wiary" /I,18,1/.

Świadoma była tych trudności Tłumaczka, gdy pisała:

"Jest to dzieło literackie zintegrowane, wysokiej klasy, pre-

zentujące szereg misternie przeplatających się wątków myślowych, gdzie autor przeprowadza weryfikację pewnych poglądów, z którymi polemizuje, ustawia kamienie milowe myśli chrześcijańskiej, w swej ostrożności nie wystawia jednak na widok publiczny najważniejszych swych rozwiązań myślowych, lecz dla oka nie wtajemniczonego ukrywa je pod osłoną pstroczacizny literackiej erudycji. Ufa jednak, że bystry czytelnik odnajdzie prawdę" /Analiza nazwy "Dywanów" Klemensa Aleksandryjskiego, RH 25/1977/ z.3, 51-52/. Wbrew różnorodnym propozycjom /Kobierce, Notatki, Zapiski/ Tłumaczka przełożyła grecki tytuł "Stromateis" przez wyraz - "Dywany", który został podyktowany - jak stwierdza - przez praktyczną użyteczność wyrazu mniej poetyckiego, a bardziej elastycznego jako nazwę gatunku literackiego". Przekład złożony do druku w Instytucie Wydawniczym "Pax" oczekuje na publikację.

Podczas prac nad przekładem "Stromateis" ujawniło się szereg problemów związanych szczególnie z wieloznacznością terminologii. W odpowiedzi na to Uczona podjęła szereg prac semantycznych nad językiem Wielkiego Aleksandryjczyka. Ich owocem były zarówno publikowane przez nią przyczynki, jak i prowadzone prace magisterskie. Oto ich wykaz: ks.F.Drażkowski, Struktury semantyczne wyrazu "παίδεια" w "Στρωματεῖς" Klemensa Aleksandryjskiego, Lublin 1973 /mps BKUL/; ks.M.Paszczak, Struktura semantyczna pojęcia "καλοκαγαθία" w "Στρωματεῖς" Klemensa Aleksandryjskiego, Lublin 1973 /mps BKUL/; ks.R.Piętka, Zakres semantyczny wyrazu "προπαίδεια" w "Στρωματεῖς" Klemensa Aleksandryjskiego, Lublin 1973 /mps BKUL/; ks.S.Duda, Kategorie estetyczne pojęcia "καλοκαγαθία" w "Στρωματεῖς" Klemensa Aleksandryjskiego, Lublin 1974 /mps BKUL/; ks.M.Rzepniewski, Struktury semantyczne wyrazu "πόλις" w dziele "Στρωματεῖς" Klemensa Aleksandryjskiego, Lublin 1974 /mps BKUL/;

S. Bielat OCD, Znaczenie wyrazu "ἐκκλησία" u Klemensa Aleksandryjskiego, Lublin 1976 /mps BKUL/; ks. T. Puton, "Pedagog", ks. I Klemensa Aleksandryjskiego. Wstęp, przekład, komentarz, Lublin 1977 /mps BKUL/; ks. J. Sołowianiuk, "Zachęta do Greków" Klemensa Aleksandryjskiego, Lublin 1977 /mps BKUL/.

Badania naukowe nad Klemensem Aleksandryjskim kontynuuje uczeń F. Drączkowski, który zawdzięcza Zmarłej Profesor swoją formację filologiczną. Obok pisanej pod jej kierunkiem pracy magisterskiej korzystał również z konsultacji przygotowując pracę doktorską /Formy i zasady pierwszych wspólnot chrześcijańskich na podstawie "Stromata" Klemensa Aleksandryjskiego, Lublin 1974 /mps BKUL/ oraz habilitacyjną /Kościół Agape według Klemensa Aleksandryjskiego, Lublin 1980 /mps BKUL/ i dziś najwięcej publikuje z tej dziedziny.

Poglądy i myśli Klemensa Aleksandryjskiego propagowała Profesor także na sympozjach naukowych. Podczas ogólnopolskiego zebrania Polskiego Towarzystwa Filologicznego w czerwcu 1976 r. w Lublinie wygłosiła referat pt. "Arystotelizm w Ἐπιρωματεῖς Klemensa Aleksandryjskiego.

Non omnis moriar. Przeminał Człowiek. Pozostało jej dzieło i wartości, które przelała w serca swoich wychowanków.

Bibliografia publikowanych prac z dziedziny antyku ohrześcijańskiego:

1. Klemensa Aleksandryjskiego "Kobierce". Partia przekładu, RH 18/1970/ z.3, 75-91.
2. Paralelizm stylistyczny w Listach Pawła z Tarsu jako kontynuacja retoryki antycznej, RH 20/1972/ z.3, 31-53.
3. Słowo wstępne. Wypowiedź z otwarcia sympozjum: "Z badań stylistycznych nad Nowym Testamentem", RH 20/1972/ z.3, 7-9.

4. Analiza nazwy "Dywanów" Klemensa Aleksandryjskiego, RH 25/1977/ 49-53.
5. Pierwsza próba syntezy filozofii greckiej z antyczną doktryną chrześcijańską Klemensa Aleksandryjskiego "Stromata", "Eos" 66/1977/ 221-229.
6. Klemens Aleksandryjski, "Dywany", 8 ksiąg. Z greckiego tłum. J.Pliszczyńska /w druku/.

Alicja Stępniewska